

Omvärldsanalys 2017

LUNDS UNIVERSITET | DNR STYR 2017/397 | Diskussionsunderlag

Innehåll

Inledning	3
I. En samlad utblick	4
II. Nationell och global utveckling	8
<i>Befolkningsutveckling i Sverige</i>	8
<i>Ekonomisk utveckling</i>	8
<i>Läget på arbetsmarknaden</i>	8
<i>Matchningsproblematiken på arbetsmarknaden</i>	9
<i>Digitaliseringens effekter på arbetsmarknaden</i>	9
<i>Näringspolitisk utveckling</i>	10
<i>Utveckling av offentlig sektor</i>	11
<i>Öresundssamarbete</i>	11
<i>Internationell mobilitet och migration</i>	12
<i>FN:s agenda 2030</i>	12
<i>Förskjutning mot Asien</i>	12
<i>Medelklass, klyftor och urbanisering</i>	13
<i>Populism och protektionism</i>	14
<i>Terrorhotet och informationssäkerhet</i>	14
<i>Hotad akademisk frihet och autonomi</i>	15
<i>Brexit</i>	15
<i>Anseende och rankning</i>	16
<i>Utbildning och mobilitet</i>	19
III. Nationell utveckling inom universitets- och högskolesektorn	20
<i>Historik</i>	20
<i>Högre utbildnings totala kostnader och del av BNP</i>	20
<i>Resurstilldelning och takbelopp</i>	21
<i>Ökade satsningar på utbildning</i>	21
<i>Forskarutbildningens utveckling</i>	22
<i>UKÄ:s årsrapport</i>	22
<i>Högskolesektorns styrning och autonomi</i>	22

<i>Breddad rekrytering och brett deltagande i högskoleutbildning</i>	23
<i>Digitalisering inom högre utbildning och forskning</i>	24
Open Science	24
E-lärande	24
<i>Jämställdhet</i>	25
<i>Forskarmobilitet</i>	26
<i>Universitetet och det omgivande samhället</i>	26
Matchning och dimensionering av högre utbildning.....	26
Förmedling av forskningsresultat till allmänheten	27
Bilaga Relevanta och aktuella, propositioner, statliga utredningar och direktiv	28
A. Propositioner	28
Budgetpropositionen för 2018	28
Forskningspropositionen Kunskap i samverkan	28
B. Utredningar och skrivelser.....	28
Tillträde för nybörjare (SOU 2017:20)	28
För Sveriges landsbygder (SOU 2017:1)	28
Ny ordning för att främja god sed och hantera oredlighet i forskning (SOU 2017:10)	
.....	29
C. Kommittédirektiv.....	29
Arbetsmarknadsutredningen (A2016:03).....	29
Styrning för starka och ansvarsfulla lärosäten (Dir 2017:46)	30
Internationaliseringsutredningen (U 2017:02).....	30

Inledning

En omvärldsanalys är en strukturerad studie av omgivande faktorer som på olika sätt bedöms kunna påverka en organisationens uppdrag och verksamhet. En omvärldsanalys kan ta sin utgångspunkt i historiska skeenden men fokuserar framför allt på händelser som nyligen inträffat eller förväntas inträffa. I arbetet med en omvärldsanalys ligger inte minst önskan och strävan efter att bedöma framtida utmaningar, risker och möjligheter. Denna text är primärt en beskrivning av vissa internationella och nationella händelser och skeenden och inte en regelrätt analys och riskvärdering. Till sin huvuddel är därmed denna text inte värderande och avgör inte om en trend är bra eller dålig för universitetet.

Omvärldsanalysen är i första hand ämnad som underlag till universitetsstyrelsen. Förhoppningen är att dokumentet även kan användas av andra intressenter. Målet och ambitionen är att texten ska stimulera till och skapa ett samtal kring universitetets roll i en större kontext och vilka utmaningar och möjligheter vi särskilt bör uppmärksamma framöver. Årets text är den andra i sitt slag. Omvärldsanalysen 2016 var den första som presenterades för universitetsstyrelsen. Upplägget var till sin grund samma då som nu, med fokus på megatrender utifrån en tioårshorisont. Fem olika utmaningar lyftes särskilt fram:

- Kunskapsförmedling och faktaresistens
- Anseende och förtroende
- Digitalisering och e-lärande
- Integrering av nyanlända
- Förbättrad matchning

Utifrån Omvärldsanalysen 2016, de särskilt utpekade utmaningarna och den diskussion som universitetsstyrelsen hade har olika former av insatser gjorts. I universitetets verksamhetsplan för 2018 lyfts några sådana insatser och åtgärder fram. Exempel på detta är inrättandet av LU Futura och medlemskapet i The Conversation. Omvärldsanalysen 2016 har även varit underlag för olika typer av strategiska diskussioner i universitetets nämnder.

Målet med LU Futura är att Lunds universitet ska identifieras som en motor för formuleringen av samhällsrelevanta frågeställningar samt bidra med relevanta beslutsunderlag och sammanställningar i aktuella samtidsfrågor. The Conversation är en internationell nyhetsplattform där forskningsbaserade nyheter publiceras som är fria att använda för alla journalister och intresserad allmänhet.

Universitetsstyrelsen har inrättat ett riskutskott. Riskutskottet ska delta i beredningen av universitetsstyrelsens beslut om universitetsövergripande riskvärdering, bereda universitetsstyrelsens beslut om bedömning om den interna styrningen och kontrollen samt öka förståelsen och medvetenheten i universitetsstyrelsen för de övergripande risker som universitetet exponeras för eller förväntas exponeras för. Riskutskottet har därmed ett särskilt uppdrag i förhållande till den årliga omvärldsanalysen.

Utöver riskutskottet har utbildningsnämnden, forskningsnämnden och forskarutbildningsnämnden aktivt bidragit med inspel och underlag till denna omvärldsanalys. Professor Mats Benner har deltagit i arbetet, framför allt som huvudförfattare till avsnittet En samlad utblick. Avdelningen Planering har hållit ihop processen och texterna.

I. En samlad utblick

I denna rapport sammanfattas ett antal viktiga tendenser i universitets omgivning. En är befolkningsutvecklingen och migrationen, som förändrar spelplanen i många avseenden, i form av en ökad rörlighet mellan länder men också genom utvecklingen av så kallade megastäder i de snabbväxande delarna av världen (Asien och Afrika). Världen vidgas, vilket skapar både möjligheter och utmaningar för ett land som Sverige.

Vidare har en mängd institutioner och arrangemang vuxit fram de senaste decennierna för att underbygga fördjupade ekonomiska relationer och strömmar i världen, och flera av dessa befinner sig i kraftfull omvandling. Det kanske mest uppenbara exemplet är det europeiska samarbetet, som står under stor press i samband med brexit, men även en ökande tveohågsenhet kring det europeiska politiska, sociala och ekonomiska samarbetet också på andra håll.

Denna utveckling påverkar utbildningens och forskningens område: Sverige har hittills legat nära Storbritannien i den europeiska politiken, också inom forskningens område, medan intressena i övriga Europa har en annan orientering, med tydligare industri- och branschorientering och med svagare betoning på (grund-)forskning. När dessutom 15 procent av EU:s budgetunderlag faller bort, förstärks inriktningen mot EU:s kärntressen (dessutom med ökade gemensamma försvarspolitiska åtaganden) – där den grundläggande forskningen riskerar att marginaliseras.

Detta betyder för ett universitet som Lund att det blir en ytterligare förskjutning mot stora och komplext sammansatta program med ett betydande inflytande för företag och myndigheter. Detta förstärks av en liknande utveckling på nationell nivå med stora och komplext sammansatta program med tydlig nyttoorientering. Digitaliseringen är en ytterligare kraft som lyfts fram i rapporten; den driver på strukturomvandling och rationalisering av både utbildning och forskning: kvalificerat studiematerial tillgängliggörs brett, samtidigt som forskningens beroende av infrastruktur för databearbetning och datalagring växer.

Det finns ett flertal andra tendenser i och kring högskolesektorns omvärld som får direkt och indirekt påverkan för ett forskningstungt universitet som Lund. De handlar om hur universiteten ska finansieras, hur deras utbildnings- och forskningsprofil ska se ut, hur de leds och hur deras samhällsroll utformas.

För forskningens finansiering kan vi se en tendens mot att (åter) betona nyttovärden i och genom medverkan i stora och sammansatta samhällsinriktade program. Det finns också en ökad förväntan om att denna samhällsorientering i forskningsprogrammen ska slå igenom också i hur utbildningen organiseras, och vi kan förvänta oss ett ökat inslag av utvärderingar och styrningsförsök för att sammankoppla stora forskningsprogram med utbildningens inriktning och orientering. Det finns samtidigt fortsatta förväntningar på högt vetenskapligt genomslag och synlighet. Forskningen formas därmed alltmer i sammanhang där inomvetenskapliga kvaliteter och samhällsintressen ska förenas, och blir dessutom alltmer beroende av digitaliserad infrastruktur. Detta driver på koncentrationen inom universitet och forskningsmiljöer som vill göra anspråk på att leda och driva sina respektive områden – utan infrastruktur minskar möjligheterna att göra viktiga bidrag inom olika kunskapsfält. Digitaliseringen ökar också pressen på

utbildningens organisation och finansiering: när alltmer innehåll finns öppet tillgängligt, ställs frågan om vad som ska bedrivas på plats, och hur samspelet mellan platsbunden och digital utbildning ska se ut. De stora kostnader som idag finns kopplade till lokaler, organisation och administration kan sannolikt reduceras ytterligare.

Vad gäller utbildningen är en annan tydlig tendens att studiefinansieringen och relationen mellan privat och offentlig finansiering åter blivit en central fråga i Europa – med Storbritannien och Frankrike som exempel - liksom i Asien. Den internationella trenden går mot ett blandat ansvar för utbildningens ekonomi. Bland de europeiska länderna flyttas ansvaret försiktigt till privat finansiering, medan utvecklingen i Asien är den omvända – staten ökar sitt engagemang för att minska den historiskt stora delen som finansieras av familjer (vilket skapat ekonomiska inlåsnings effekter med stort sparande). I båda fallen är ambitionen att utbildningskvaliteten ska säkras och höjas, samtidigt som tillgängligheten ska vara fortsatt god, och därför kommer nya finansieringsmodeller att övervägas. Utvecklingen i Storbritannien blir signifikativ: där kommer sannolikt förskjutningen mot privat finansiering att brytas, samtidigt som statens engagemang måste finna nya former. Digitaliseringen kan i sin tur driva på kostnadsbesparingar och rationaliseringar.

Samma spänningar mellan koncentration och tillgänglighet – inom smala ekonomiska ramar – lär komma att visa sig för svenska universitets del. En relaterad tendens är de ökade förväntningarna på utbildningskvalitet också bland forskningsuniversitetet – de senaste decenniernas kraftiga betoning på forskning har skapat obalanser som kommer att behöva hanteras. Den brittiska TEF-utvärderingen är en modell, där staten styr via utvärdering och resursfördelning, en annan att universitetet frivilligt knyter utbildning och forskning närmare varandra och lyfter fram exempel på detta och mekanismer för att sprida dessa erfarenheter.

Forskningens och utbildningens dynamik påverkar också ledande universitets arbetsvillkor. Relationen mellan ämnen, teorier och metoder är ständigt i omvandling – där vetenskapliga genombrott tenderar att ske över och mellan ämnesgränser, och över och mellan områden och praktiker. Även om forskningen utvecklats kraftigt de senaste decennierna, med allt fler publikationer, verksamma forskare och forskningsprogram, ökar orienteringen mot att sammanföra olika vetenskapsområden för att åstadkomma nya kombinationer och kraftfulla genombrott (ofta sammanfattat i ledordet ”convergence”). Ett universitet som på allvar engagerar sig i sådan ”konvergens” behöver därför pröva och ompröva sin organisation och sina former för samarbeten – internt och externt. Den behöver också se över och utveckla sitt utbildningsutbud, så att ”kunskapskonvergens” syns även där.

Parallellt med dessa trender inom forskning och utbildning, vidgas innovationsbegreppet: från att ha främst betonat patent, företagande och samverkan kompletteras det med en bredare syn, som betonar ansvar, användning, engagemang med brukare och nyttiggörande som drivkrafter. Det har delvis att göra med att samhället står inför ett antal mycket omfattande och sammansatta ”utmaningar” – klimatförändring, förnyelse av energisystem, omvandling av välfärds- och trygghetsmodeller – som engagerar stora vetenskapliga och pedagogiska områden och som har en mycket stor träffyta i samhället.

Tillsammans med den växande konvergensen mellan kunskaps- och teknikområden förstärker det behovet av arenor och plattformar där universiteten finner former för att på ett produktivt sätt förena samhällsengagemang med vetenskaplig synlighet. Många av arenorna för samhällsengagemang är gränsöverskridande och ställer krav på internationell närvaro och internationellt engagemang – inte enbart i form av avtal och bilaterala relationer utan också som pådrivande och organiserande nivå. I frågor om fattigdomsbekämpning, energiomställning och säkerhetsfrågor kan universitet förväntas spela en roll som opinionsbildare och som ankare för kunskapsbaserade diskussioner och expertarenor. Denna roll har sedan länge spelats av universitet och think-tanks i Nordamerika, men är mer ovanlig i Europa och Asien – den kommer sannolikt att växa betydligt framöver.

De senaste åren har utmärkts av en accelererande tendens att mäta och följa vetenskaplig aktivitet, så till den grad att de som sysslar med vetenskaplig kvantitativ data varnat för ett överdrivet och snedvridande användande av dem. Sannolikt har dock denna typ av verksamhet kommit för att stanna och deras användning – och deras relativa grad av sofistikerad – kommer att öka, inte minst eftersom de som finansierar och berörs av forskning och utbildning också har förväntningar på mått för uppföljning. Rankingar och bedömningar finns därför kvar i framtiden men de vidgas och blir mer holistiska, och allt mer fingraderade i försöken att fånga upp förändringar i hur forskning och utbildning sprids, kommer till nytta och används.

Som nämns senare i rapporten finns en reell risk att universitet som varit historiskt privilegierade – som Lund – halkar efter i internationella jämförelser där nya lärosäten tar plats och utnyttjar dynamiken i metriker och andra jämförelsemått. Det syns just nu i den starka betoningen på citeringsgrad – vilket har fångats upp av universitet inte minst i Asien – och kommer sannolikt att få en ökad betydelse också inom utbildningen i takt med att måtten på kvalitet och genomslag utvecklas. Det arbete som idag påbörjats om jämförelsemått inom högre utbildning kommer att växa i betydelse, inte minst i ljuset av debatten om hur utbildningen ska finansieras.

Alla de trender och tendenser som presenteras här, pekar på att universitetens samlade betydelse växer men också att deras mandat blir alltmer komplext och sammansatt: tillgänglighet och exklusivitet, samverkan och originalitet, expansion och snäva ekonomiska ramar, nationellt ansvar men också global närvaro. När motstridiga tendenser ska fogas samman, brukar ledarskapets roll lyftas fram. Det gäller att med trovärdighet kunna såväl representera samhällsengagemang som att finna former för att organisera och finansiera verksamhet som kan svara emot sammansatta mål.

Universitetens ledningar, hur de är sammansatta, hur de agerar och hur de samspelar med andra ledningsnivåer i samhället är ett annat område där man kan förvänta sig stora rörelser framöver: där den kollegiala förankringen kombineras med en mer explicit anknytning till samhällsrelaterade, politiska och ekonomiska processer utanför universiteten, och där universiteten hittar nya former för denna förankring. Också här finns trenden att den samhällsrelaterade modell som utvecklats i Nordamerika sprids och anpassas till andra sammanhang, där universitetens olika intresser förväntas spela en mer aktiv roll i utformningen av

universitetens inre arbete, återigen på ett sätt som förstärker snarare än underminerar deras integritet och trovärdighet.

Detta berör också frågan om hur universiteten ska ledas i spänningsfältet mellan autonomi och styrning. Sedan en tid har universitetens organisatoriska handlingsutrymme vuxit, samtidigt som en mängd uppföljnings- och utvärderingsinstrument tillkommit och resursbasen blivit allt mer sammansatt. Detta har löst en hel del problem (minskad detaljstyrning, ökad flexibilitet) men skapat andra – kring förnyelse, ledningsroll, anknytning till samhällsintressen, med mera. Sannolikt kommer balansen att justeras och staten, och andra intressenter, söka efter nya styrningsformer och finansieringsmodeller. Ett universitet som gör anspråk på att vara ledande och drivande i kunskapsutvecklingen kommer att behöva formulera egna ideal och föreställningar om relationen mellan styrning, självständighet och finansiering.

II. Nationell och global utveckling

I denna del av omvärldsanalysen görs ett par nedslag på trender i omvärlden som har en direkt eller indirekt koppling till högskolesektorn. Texten innehåller ett urval av händelser och trender som kan komma att påverka högskolesektorns utveckling. De första avsnitten granskar nationella trender för att därefter ta ett steg tillbaka och presentera internationella skeenden.

Befolkningsutveckling i Sverige

Sveriges befolkning väntas öka i samtliga åldersgrupper. År 2060 beräknas antalet invånare vara drygt 13 miljoner.¹ Det finns tre tydliga trender i den demografiska utvecklingen i Sverige: andelen äldre ökar, andelen utrikes födda ökar och en allt större andel av befolkningen bor i storstadsregionerna. Den demografiska utvecklingen kommer att få konsekvenser för den framtida tillväxten och produktivitetens utvecklingen, och för möjligheterna att finansiera välfärdssystemen.² Förskjutningen mot en större andel äldre innebär att försörjningskvoten ökar, vilket innebär att allt färre kommer att försörja fler. Om det inte vore för en ökad invandring skulle försörjningskvoten ha en än mer negativ utveckling.³

Ekonomisk utveckling

Det kommer att ske en fortsatt strukturomvandling inom svensk ekonomi, vilket innebär att resurser flyttar mellan olika sektorer, framför allt till tjänstesektorn och den offentliga sektorn. Som en konsekvens av den tekniska utvecklingen förväntas antalet sysselsatta inom varuproduktionen minska. Istället förväntas en ökning av sysselsättningen inom tjänstesektorn, vad gäller tjänster som riktar sig mot hushåll såväl som insats i annan produktion. På samma sätt bedöms sysselsättningen inom de offentligt finansierade välfärdstjänsterna att öka, detta som en följd av en ökad efterfrågan på vård och omsorg i takt med att den äldre delen av befolkningen blir större.⁴ Beträffande den globala ekonomiska utvecklingen så prognosticerar OECD för en årlig ökning av OECD-ländernas tillväxt på 2,1 procent. Icke-OECD-länder förväntas ha en årlig tillväxt på i genomsnitt 4,8 procent, vilket innebär att tillväxten är större i utvecklingsländerna än i industriländerna.⁵

Läget på arbetsmarknaden

Läget på arbetsmarknaden förbättras i Sverige. Under 2016 förstärktes efterfrågan på arbetskraft samtidigt som både antalet vakanser och antalet anställda ökade. Även arbetskraftsdeltagandet och sysselsättningsgraden ökade. Arbetslösheten minskade från 7,4 procent i slutet av 2015 till 6,9 procent i slutet av 2016.⁶ Arbetsförmedlingen bedömer att sysselsättningen kommer att öka under 2017 och 2018 samt att sysselsättningsgraden ökar både bland inrikes och utrikes födda. Den politiska ambitionen i Sverige är hög. Regeringen har satt ett mål att arbetslösheten i Sverige ska vara lägst i EU år 2020.⁷ Det är ett mål som kan bli svårt att nå.

¹ Sveriges framtida befolkning 2016–2060 SCB

² Långtidsutredningen, s. 52–53

³ Långtidsutredningen, s. 71–78

⁴ Långtidsutredningen, s. 83–84

⁵ OECD Economic outlook June 2017

⁶ Arbetslöshet 15 - 74 år, procent av arbetskraften. SCB

⁷ <http://www.regeringen.se/artiklar/2016/04/finanspolitikens-inriktning--april-2016/>

Även i Skåne ökar sysselsättningen och arbetslösheten minskar. Skåne har dock högre arbetslöshet än riket. År 2016 var arbetslösheten i Skåne 7,4 procent jämfört med riket 6,0 procent⁸. Skåne har den lägsta sysselsättningsgraden i Sverige och har under de senaste åren legat 2 - 3 procent under riksgenomsnittet, detta även när siffran korrigerats för de 14 500 personer som gränspendlar till Danmark.⁹

Arbetsförmedlingen (AF) är en nyckelmyndighet i arbetsmarknads- och integrationsfrågor med ett tungt uppdrag. Under året har AF fått en del kritik, inte minst från regeringen som vill se bättre resultat. 2016 tillsattes en arbetsmarknadsutredning som bland annat har i uppdrag att föreslå hur utbildning och andra insatser inom arbetsmarknadspolitiken bör förhålla sig till skolväsendet, universitet och högskolor samt folkbildningen.

AF har ett stort ansvar för etablering av nyanlända, ett uppdrag som har förtydligats och skärpts under 2017. I Arbetsförmedlingens etableringsuppdrag deltog i augusti 2016 över 60 000 personer och i september 2017 har denna siffra ökat till 76 000 personer. Av dessa finns cirka 10 000 i Skåne. Hälften har minst en gymnasieutbildning och en dryg fjärdedel av dem har eftergymnasial utbildning som är längre än två år.¹⁰ Dessa individer skulle kunna utgöra studenter inom eftergymnasial utbildning framöver.

Matchningsproblematiken på arbetsmarknaden

Arbetsmarknadens parter och regeringen framhåller att det finns en stor matchningsproblematik på den svenska arbetsmarknaden. Trots att arbetslösheten är fortsatt hög är rekryteringsbehoven inom näringslivet såväl som offentlig sektor stora. Problematiken ligger således varken i tillgången på arbetskraft eller på tillgången till arbete, utan tillgången på rätt kompetens. Problemet är inte heller isolerat till en viss sorts arbete utan finns inom flera sektorer. Det finns brist på såväl högskoleutbildad som gymnasieutbildad arbetskraft, det finns rekryteringsbehov av såväl socionomer och lärare som undersköterskor och hantverkare. Matchningsproblematiken är inte endast en svensk företeelse, även inom EU är detta ett aktuellt ämne som tas upp som ett strategiskt arbetsområde inom den under våren reviderade agendan för högre utbildning.¹¹

Digitaliseringens effekter på arbetsmarknaden

Utvecklingen inom industrin och tjänstesektorn är nära kopplad till den tekniska utvecklingen och digitaliseringen. Det får konsekvenser för den svenska arbetsmarknadens utformning och en tydligare jobbpolarisering går att skönja. Jobbpolariseringen innebär att antalet arbetstillfällen i mellansegmentet har minskat och mer arbete utförs i de hög- och lågavlönade segmenten. Detta kan kopplas både till datoriseringen av det svenska arbetslivet såväl som till robotiseringen i den svenska industrin.¹² Den andra sidan av myntet är att den

⁸ <https://www.arbetsformedlingen.se/Om-oss/Statistik-och-publikationer/Statistik/Tidigare-statistik.html>, Inskrivna arbetslösa, Andel av befolkningen (16 - 64 år)1996–2016

⁹ Skåneanalysen, Region Skåne, april 2017

¹⁰ Siffror från Arbetsförmedlingen 2017-09-20.

¹¹ A Renewed EU Agenda for Higher Education

¹² Långtidsutredningen, s. 11

teknologiska utvecklingen ofta kan innebära stora produktivets- och effektivitetsvinster. Detta kan bland annat ses i delningsekonomis framväxt och den bredare användningen av olika IKT-lösningar, som bland annat inneburit framväxten av nya och förändringar av befintliga marknader.¹³ I förlängningen kan digitaliseringen av arbetsmarknaden innebära att gränsen mellan arbetsgivare och arbetstagare suddas ut. Viktigt i detta sammanhang blir att anpassa socialförsäkringssystemet, arbetsmarknadens avtal och lagstiftning samt skattesystemet.

Den fjärde industriella revolutionen innebär en ökad så kallad tjänstefiering, det vill säga gränsen mellan varor och tjänster suddas ut. Fler och fler varor är uppkopplade så att de även kan leverera olika typer av tjänster till konsumenten. Digitaliseringen har globala omfördelningseffekter. Det går att leda eller vara en del av en komplex varu- eller tjänsteproduktion, eller delta i högre utbildning för den delen, nästan var som helst i världen.

Näringspolitisk utveckling

Regeringens mål med den svenska näringspolitiken är att stärka svensk konkurrenskraft och skapa fler arbetstillfällen och växande företag. I detta arbete ses villkoren och konkurrenskraften för små och medelstora företag som en viktig del. Innovation ses som en tillväxtfaktor, och för att stärka innovationskraften för svenska företag har regeringen tillsatt ett innovationsråd. Andra prioriterade områden är hållbart företagande som innebär att företag ska ta ett ansvar för sin verksamhet ur ett både socialt och resursmässigt hållbart perspektiv.

Regeringen har identifierat fem strategiska samverkansprogram som baserar sig på Nationella innovationsrådets bedömning i fråga om vilka områden där Sverige står inför flera samhällsliga utmaningar. Utmaningarna handlar om att skapa goda förutsättningar för globalt konkurrenskraftiga lösningar. Kopplat till respektive program finns det en samverkansgrupp vars uppgift är att identifiera utmaningar och möjligheter för innovation och nya jobb inom respektive område. Samverkansgrupperna består av representanter från näringsliv, offentlig sektor och akademi från de branscher som omfattas av respektive program.¹⁴ De fem programmen är:

- Nästa generations resor och transporter
- Smarta städer
- Cirkulär och biobaserad ekonomi
- Life Science
- Uppkopplad industri och nya material

Även regionalt arbetas det med innovationer i samarbete mellan offentliga myndigheter, akademi och privat sektor. Forsknings- och innovationsrådet i Skåne (FIRS) har fastställt tre samverkansområden:

- Smarta material
- Smarta hållbara städer

¹³ Långtidsutredningen, s. 60–65

¹⁴http://www.regeringen.se/4a5f9c/contentassets/a5632922d38646eb84e9c4144bebd694/20170911_overgripande-faktablad_samverkan_webb.pdf

- Personlig hälsa¹⁵

Utveckling av offentlig sektor

En förändrad befolkningsstruktur, urbanisering och växande medelklass sätter press på hälso- och sjukvård, bland annat kommer antalet personer med kroniska sjukdomar öka. För att hantera den ökande pressen på hälso- och sjukvård kommer forskning och utveckling inom genetik och Life science att vara viktiga. Digitalisering av sjukvården antas vara en framtida utveckling och en möjlig lösning för sjukvårdens effektivisering. Satsningarna på och utvecklingen av e-hälsa ökar också men har redan fört med sig ett antal frågor kring finansiering, patientsäkerhet m.m., och vissa regioner indikerar att kostnader för e-läkarbesök har ökat.

Den offentliga sektorns utgifter ökar, framför allt inom den kommunala sektorn.¹⁶ Samtidigt ökar även den offentliga sektorns inkomster i form av skatter och avgifter.

Tillitsstyrning, digitalisering och samverkan mellan myndigheter liksom arbete mot korruption är exempel på utvecklingstrender inom offentlig sektor. Ett exempel på myndighetssamverkan är verksamt.se som är ett samarbete mellan Skatteverket, Tillväxtverket, Bolagsverket och Arbetsförmedlingen med syfte att underlätta myndighetskontakterna för företagare.¹⁷

Regeringen har vidare startat ett arbete som ska leda till att förändra den statliga styrningen av den offentliga sektorn. I detta arbete går det att göra ett flertal intressanta "spaningar". Regeringen uttrycker att de vill att styrningen i större utsträckning än idag ska vägledas av verksamhetsnära kunskap, erfarenhet och yrkesetik. Som en följd av detta uttrycker regeringen att detaljstyrningen ska minska till förmån för en mer strategisk styrning. Istället för kontroll och detaljstyrning vill regeringen se utvecklade former för uppföljning och styrning som är tydliga och verksamhetsanpassade och som bygger på tillit.¹⁸ I kölvattnet av Transportstyrelsens outsourcing av data har frågan väckts om tjänstemannaansvaret inom svensk förvaltning och huruvida det behöver ses över.

Öresundssamarbete

Det formella samarbetet mellan Skåne och Själland drivs numera av Greater Copenhagen and Skåne Committee. Det är ett relativt nytt samarbete mellan 79 kommuner och tre regioner och har ersatt den tidigare samarbetsorganisationen Öresundskomiteen. Samarbete sker kring infrastruktur, arbetsmarknadsintegration och gränshinder, digital infrastruktur, gemensam livsmedelssatsning, turism och internationell marknadsföring. Förutom dessa sex fokusområden lyfts även vikten av att bygga samverkan kring ESS och MAX IV fram.¹⁹ Det finns idag inte något formellt samarbete mellan lärosätena i Skåne och på Själland. Lärosätena utgör heller inte någon formell del av Greater Copenhagen and Skåne Committee.

¹⁵ <https://www.skane.com/sv/skanes-innovationsomraden>

¹⁶ Den offentliga sektorn i korthet 2017, Statskontoret

¹⁷ <https://www.verksamt.se/>

¹⁸ Uppdrag till Statskontoret om statlig styrning av offentlig sektor

¹⁹ https://utveckling.skane.se/siteassets/publikationer_dokument/handlingsplan-2017.pdf

Internationell mobilitet och migration

Fler människor än någonsin lever idag på flykt, och Sverige har under de senaste åren tagit emot ett stort antal personer. Under 2015 sökte över 160 000 personer asyl i Sverige.²⁰ Regeringens ökade inresekontroll har dock inneburit att antalet asylsökande har minskat drastiskt och uppgick 2016 till 29 000 personer, dvs. samma nivå som 2011.²¹ Perioden 1 januari till 30 september 2017 ansökte 19 200 personer om asyl i Sverige. Antalet asylsökande till Sverige sjunker men en konsekvens av invandringsvågen 2015 kommer med stor sannolikhet att bli att anhöriginvandringen kommer öka framöver.

Invandringen till Sverige har tidigare dominerats av arbetskraftsinvandring bland annat från Finland och Polen men under de senaste decennierna har den dominerats av flykting- och anhöriginvandring. Sysselsättningen bland de som invandrat och är födda utanför Europa är i dagsläget lägre än för de som invandrat från andra delar av Europa.²²

Att Europa står inför fortsatta stora migrationsrörelser även de kommande åren är högst troligt. De konflikthärdar, i framför allt Mellanöstern och Afrika, som är en bakomliggande orsak till de nuvarande flyktingströmmarna, ser inte ut att få en lösning på kort sikt. Därutöver finns åtskilliga tecken på och orsaker till att vi går mot allt större global rörlighet och alltså en ökad migration. Detta har sin rot inte bara i krig utan även i miljöförändringar, religiösa motsättningar och växande ekonomiska klyftor.

FN:s agenda 2030

2015 beslöt världens stats- och regeringschefer om dels 17 globala mål, dels Agenda 2030 för hållbar utveckling. Världens länder har därmed åtagit sig att arbeta för att "utrota fattigdom och hunger överallt, bekämpa ojämlikheter inom och mellan länder, att bygga fredliga, rättvisa och inkluderande samhällen, att skydda de mänskliga rättigheterna och främja jämställdhet och kvinnors och flickors egenmakt, att säkerställa ett varaktigt skydd för planeten och dess naturresurser". Dessa mål visar vad världens länder anser vara viktigt att arbeta med för att uppnå en hållbar utveckling.

Dokumentet är historiskt i den meningen att det är en samlad strategi för hur alla världens länder gemensamt ska uppnå hållbar utveckling. I Sverige har regeringen tillsatt en delegation för arbetet med Agenda 2030.²³

Förskjutning mot Asien

Ett troligt scenario är att Asiens ekonomiska momentum fortsätter ytterligare framöver.²⁴ Kinas ambitioner manifesterar sig bland annat i planerna för den nya Silkesvägen - One belt, one road. Tanken är att bygga upp en omfattande

²⁰ Migrationsverkets statistisk

²¹ Migrationsverkets årsstatistik för 2016

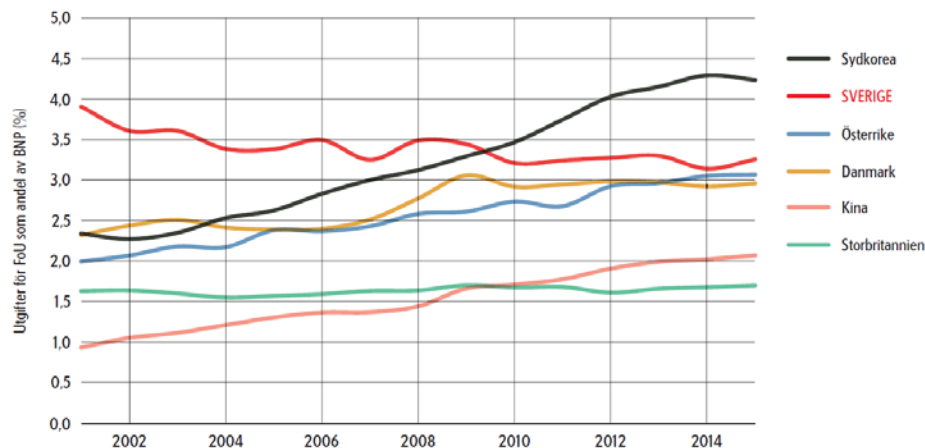
²² Långtidsutredningen, s. 75

²³ <http://www.regeringen.se/regeringens-politik/globala-malen-och-agenda-2030/>

²⁴ Asia 2050, Realizing the Asian Century, Asean development bank, 2011, Strategiska trender i ett globalt perspektiv – 2025: En helt annan värld? Regeringskansliet 2014

infrastruktur, även utanför Kina, som ska bilda ett antal rutter över hav och land. Dessa rutter ska transportera framför allt varor mellan Kina, över Mellanöstern och östra Afrika till Europa. One belt, one road kommer, om den helt eller delvis färdigställs, få geopolitiska konsekvenser. Den kommer att öka Kinas inflytande i de regioner rutterna passerar. Men det är också möjligt att ett ökat flöde av människor till och från Kina kan öppna upp landet för nya idéer och vägval.²⁵ Nedanstående bilder kan exemplifiera en viss förskjutning mot Asien inom forsknings- och utbildningsområdena.

Figur 1 Utgifter för FoU som andel av BNP

Figuren visar en kraftigare ökning av utgifter för forskning och utveckling i Sydkorea och Kina jämfört med några västeuropeiska exempel.²⁶ Så har också antal asiatiska universitet bland topp 100 (QS världsrankning) ökat från 17 till 23 från 2013 till 2017.

Medelklass, klyftor och urbanisering

Fattigdomen i världen, och framförallt den extrema fattigdomen, fortsätter att minska. Medelklassen växer främst i så kallade tillväxtländer. Efter decennier av minskande inkomstskillnader i flera länder, så ökar klyftorna på många håll. Detta kan leda till ökande sociala spänningar och konflikter som bland annat kan resultera i stora flyktingströmmar.²⁷

Mycket pekar på att Afrika 2025 kommer vara den enda kontinent där majoriteten av befolkningen inte lever i städer. Stora grupper så kallade fattiga stadsbor kommer troligen att finnas i megastäderna. Många stora städer blir globala aktörer kanske viktigare än många stater. De 100 största städerna förmodas komma att stå för 60 procent av global BNP 2025. Som en konsekvens av denna accelererande

²⁵ <http://www.utrikesmagasinet.se/analyser/2017/maj/kina-bestammer-spelreglerna-for-den-nya-sidenvagen/>

²⁶ Forskningsbarometern 2017, Vetenskapsrådet

²⁷ Strategiska trender ur ett globalt perspektiv, Kansliet för strategisk analys, Regeringskansliet, 2014, s. 15–17

urbaniseringsprocess kommer gränsen mellan inrikespolitik och utrikespolitik att suddas ut ytterligare.²⁸

Populism och protektionism

Det finns många definitioner av populism. Men flera politiska rörelser, som under de senaste åren vuxit sig starka och på flera håll vunnit parlamentariskt inflytande, uppvisar grunddrag som kan beskrivas som populistiska såsom: vi-dom tänkande (folk mot elit, nation mot nation etc.), kritik mot den representativa demokratin och till det kan läggas antiglobalism, protektionism och en skepsis mot etablerade institutioner och ordningar. Olika rörelser betonar olika delar.

Populismen är inte sällan en del av auktoritära regimer och rörelser. Relativt starka populistiska tendenser och rörelser finns i östra Europa, bland brexitanhängarna i Storbritannien, i USA, i Venezuela, i Indien och på Filippinerna, bara för att nämna några exempel. Det finns naturligtvis många exempel på motrörelser mot populismen. I västra Europa verkar de nationalistiska populistiska tendenserna ha avtagit, vilket visar sig i de val som hållits bland annat i Nederländerna, Frankrike och Storbritannien. Om det är uttryck för en mer stadig trend eller utgör en tillfällig förändring i det politiska landskapet är svårt att avgöra.

Även om högre utbildning och forskning oftast inte är en explicit måltavla för populistiska rörelser så kan den akademiska friheten hotas av dessa rörelser, då de många gånger ser universitet och högskolor som en del av den elit de kritiserar. Begreppet "alternativa fakta", som använts av företrädare för Trump-administrationen utgör ett tydligt exempel på hur man ser på kunskap och etablerade vägar att nå kunskap.

Det finns en tendens till ökande protektionism. Om detta leder till minskad mobilitet för varor, tjänster och människor, så är det även hämmande för forskning och högre utbildning. En rimlig slutsats är att misstron mot etablerad kunskap i kombination med de möjligheter att i stor utsträckning få åsikter bekräftade i sociala media till den grad att de tas för sanna, är viktiga orsaker till att populistiska rörelser fått kraft och relativt snabb spridning.

Terrorhotet och informationssäkerhet

Terrorattentaten har ändrat karaktär och har ökat i flera OECD-länderna.²⁹ Detta får många direkta effekter med ökad övervakning, fler och tyngre beväpnade poliser, ökad vaksamhet, inskränkningar i den personliga integriteten mm. Terrorhotet framförs av den svenska regeringen som en anledning till inre gränskontroll mm. Det får även konsekvenser för tilliten mellan medborgare i ett land och mellan länder med bland annat ökad reglering av migrationspolitik och politisk populism som följd.

Minskad mobilitet får även konsekvenser för högre utbildning och forskning i Europa och USA då mobilitet och rörlighet många gånger är en förutsättning för internationellt utbyte. De ideologier som terroristerna vill sprida är många gånger i

²⁸ Strategiska trender ur ett globalt perspektiv, Kansliet för strategisk analys, Regeringskansliet, 2014, s. 15, s. 44–46

²⁹ Global terrorism index 2016, s. 4

förlängningen ett hot mot den akademiska frihet som vuxit fram i de demokratiska samhällena.

Frågor om informationssäkerhet, integritet och sårbarhet blir allt mer centrala. Under 2017 har vi sett ett flertal hackerattacker mot olika myndigheter och företag runt om i världen med bland annat ekonomiska och integritetsmässiga konsekvenser som följd.

Hotad akademisk frihet och autonomi

Den akademiska friheten är inte självklar och det finns ett flertal exempel på länder där den akademiska friheten är hotad. Dödliga attacker har ägt rum på campusområden i Syrien, Nigeria och Pakistan. I Turkiet avskedas forskare, lärare och administrativ personal. De beläggs även med utreseförbud och i en del fall har de även arresterats. Även turkiska studenter har drabbats genom avskiljande från sina studier samt utreseförbud. I Kina har studenter tvingats återvända från sina studier utomlands och det finns tendenser till att forskare styrs i högre grad. I Central- och Östeuropa, framförallt Ryssland och Ungern, hotas fristående universitet av nedläggning och inskränkningar i deras självbestämmande. Studentrörelsen i Venezuela utgör en stor del av proteströrelsen mot den mer auktoritära regimen. Fredliga protester möts av vattenkanoner och gummikulor. Den röda tråden i alla dessa händelser är att tysta avvikande uppfattningar och hindra kritisk granskning.^{30, 31}

Brexit

Storbritannien har under 2017 inlett förhandlingar om sitt utträde ur EU och resultatet är högst ovisst. När det gäller forskning och utbildning är det inte orimligt att anta att det kommer att upprättas avtal liknande dem som andra europeiska länder har som inte är med i EU.

Vad gäller forskning finns det 13 associerade länder till EU, alltså länder som inte är medlemmar, men som har olika avtal med EU. De associerade länderna bidrar ekonomiskt till ramprogrammen och deltar också i dem. I det stora samarbetet för studentmobilitet Erasmus+ ingår inte bara EU:s medlemsländer, utan även andra europeiska länder samt Turkiet.

Storbritannien är en viktig samarbetspartner för Sverige både inom forskning och utbildning. Exempelvis kan nämnas att britten är näst flest av de utländska forskare med vilka svenska forskare sampublicerar (internationell sampublicering) vetenskapliga artiklar. Storbritannien är också en populär studiedestination för svenska studenter, cirka 5 000 studenter, och cirka 850 britten studerar i Sverige.

Det finns med andra ord risker för svenska lärosäten med brexit då det har varit bra för dem att Storbritannien varit med i EU. Det finns emellertid också möjligheter. Det är inte otänkbart att Sverige kan bli en alternativ studiedestination för studenter som väljer bort Storbritannien, exempelvis på grund av höga studieavgifter. Detta gäller också rekrytering av medarbetare - forskare och lärare som är verksamma i

³⁰ Free to Think 2017, Scholars at Risk

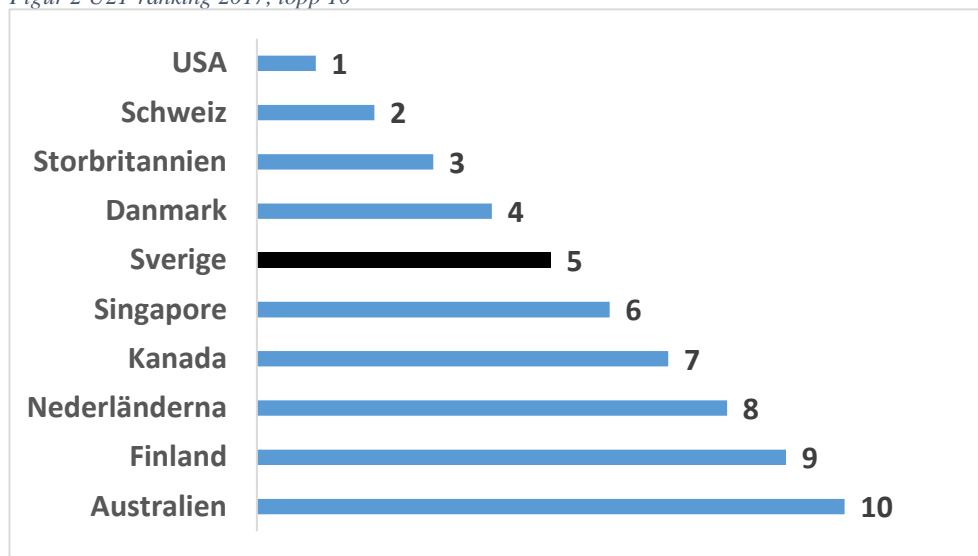
³¹<https://www.timeshighereducation.com/news/academics-face-continuing-global-crisis-attacks>

Storbritannien och vill vara verksamma vid ett lärosäte i ett EU-land kan förmodligen i viss omfattning bli möjliga att rekrytera till Sverige.³²

Anseende och ranking

Universitas 21 (U21) publicerar årligen en rankinglista som avser att spegla olika länders förutsättningar för forskning och högre utbildning. Listan omfattar 50 länder och väger samman många faktorer såsom t.ex. finansiering, samverkan och forskningsproduktion. De senaste tre åren har Sverige placerat sig på femte plats. När det gäller finansiering, som U21 beräknar genom att väga samman totala utgifter för forskning och högre utbildning, antal studenter och BNP, så placerar sig Sverige som nummer ett i världen.

Figur 2 U21-ranking 2017, topp 10³³

Bilden nedan kommer från Forskningsbarometern 2017 och visar generellt att Sverige som forskningsnation står sig väl i den internationella konkurrensen. Den visar dock att relativt den stora satsningen på FoU så borde man kunna förvänta sig något större citeringsgenomslag.³⁴

³² Brexit och universiteten – en svensk möjlighet för samarbete, Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser, 2017

³³<http://www.universitas21.com/article/projects/details/152/u21-ranking-of-national-higher-education-systems-2017>

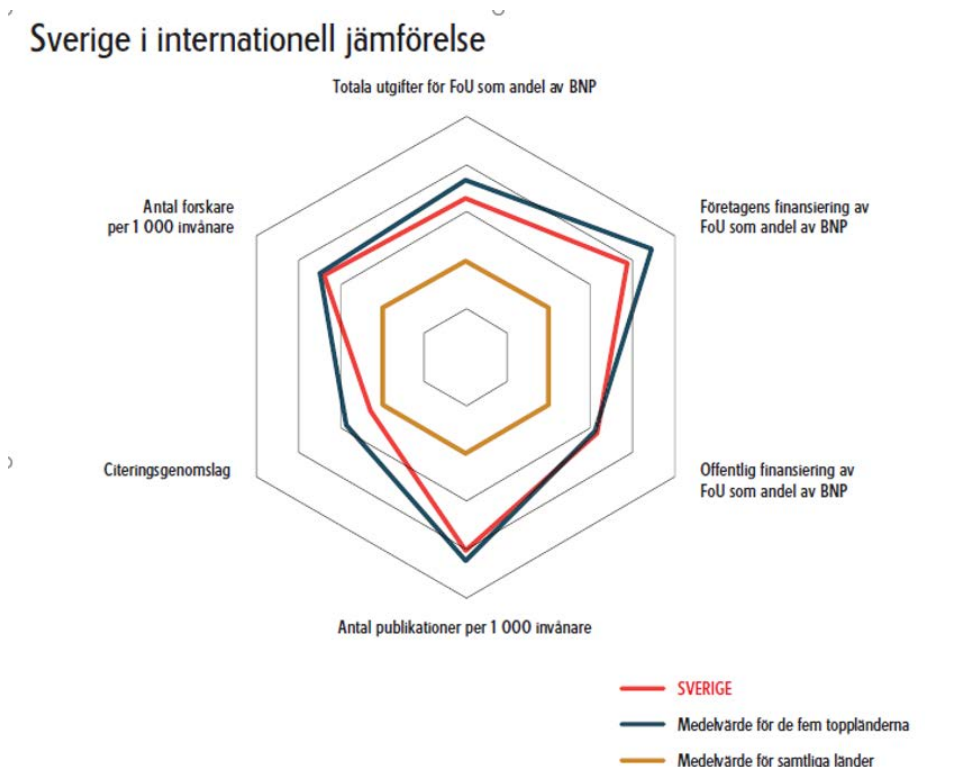
³⁴Vetenskapsrådet:

Forskningsbarometern2017:

<https://publikationer.vr.se/produkt/forskningsbarometern->

2017/?_ga=2.140450800.2136703167.1499063577-633840818.1481718879

Figur 3: Sverige i internationell jämförelse

Svensk FoU i internationell jämförelse för ett urval indikatorer. Sveriges värden jämförs med medelvärdet för samtliga OECD-länder och med medelvärdet för de fem toppländerna. Med citeringsgenomsnitt anges Sveriges andel av högciterade artiklar jämfört med medelvärdet för samtliga länder i publikationsdatabasen och med medelvärdet för de fem toppländerna. Data för 2015; publiceringsdata för artiklar publicerade 2013–2015. Källa: OECD och Clarivate Analytics.

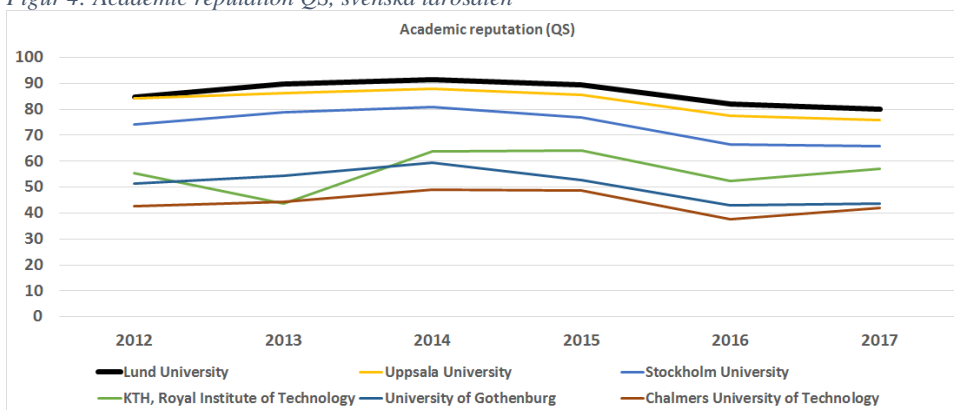
I Sverige har universitet och högskolor näst högst förtroende bland allmänheten av olika samhällsinstitutioner. Högst förtroende har sjukvården. Forskare har högre förtroende än universitet och högskolor som institutioner.³⁵

Rankningsinstitut som rankar universitet internationellt genomför årligen anseendeundersökningar, men då är det inte allmänheten som svarar utan huvudsakligen andra forskare. Dessa undersökningar har under en följd av år visat att anseendet bland svenska lärosätens anseende sjunker. Det är dock ett relativt mått som påverkas av allt fler aktörer med högt anseende konkurrerar om samma utrymme.

Med relativt få undantag växer universitet i delar av Asien, Afrika och Sydamerika, prestigemässigt, ganska långsamt. Det finns få aktörer med på rankingslistorna. I närtid är deras största utmaning att få lokala talanger att stanna kvar i regionen.

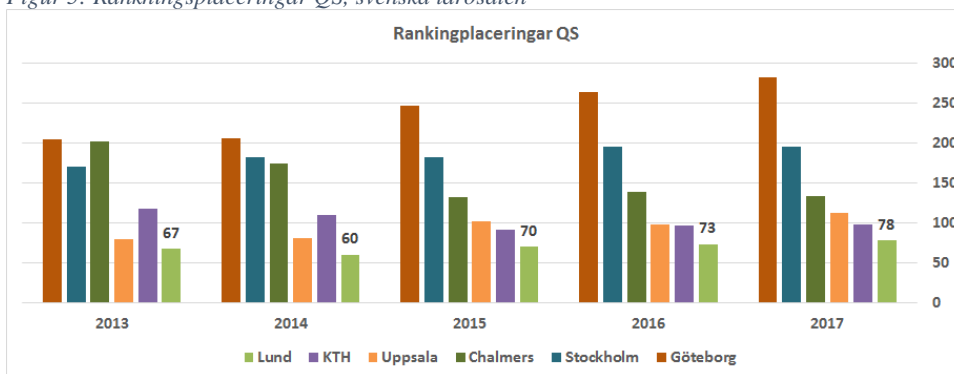
³⁵ <https://v-a.se/2017/06/ny-va-rapport-storre-fortroende-forskare-universitet/>

Figur 4: Academic reputation QS, svenska lärosäten

Resultaten av dessa undersökningar är avgörande för rankingsplaceringarna hos QS och THE, två av de mest kända rankingsinstituten. Det medför också att rankingsplaceringarna försämras. Inom några år är det troligtvis bara KI bland svenska lärosäten som placerar sig bland topp 100, bland svenska lärosäten, möjligen även KTH som visar på en positiv utveckling och har en tydligt uttalad strategi för att komma väl ut i rankingssammanhang.

Figur 5: Rankingsplaceringar QS, svenska lärosäten

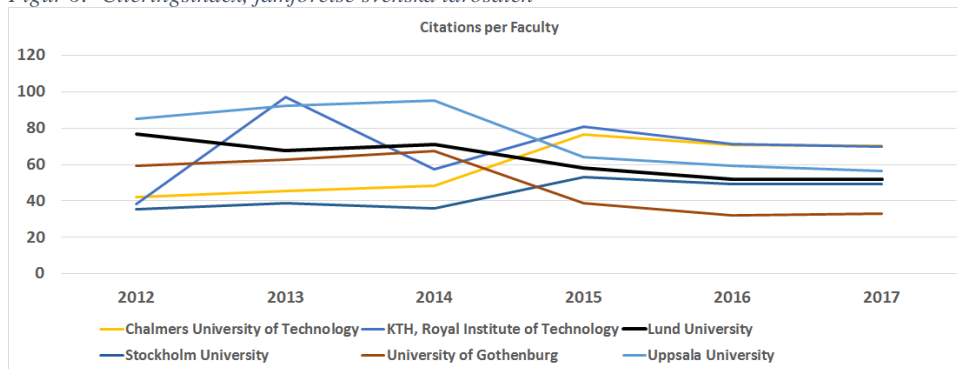
Not. KI rankas inte som lärosäte av QS p g a att de bara har en fakultet.

Lunds universitets placering i några andra listor redovisas nedan. Taiwan och Shanghai gör inga anseendeundersökningar, men universitetets placeringar uppvisar likväl kraftgång. Det beror främst på att citeringsgraden sjunker.

	2013	2014	2015	2016	2017
QS	67	60	70	73	78
Taiwan	82	81	87	91	
Shanghai	101–150	101–150	101–150	101–150	
THE	123	119	90	96	

Shanghai rankingen redovisar placeringar över 100 i grupper om 50. Detaljerad analys visar dock en försämring varje år.

Figur 6: Citeringsindex, jämförelse svenska lärosäten

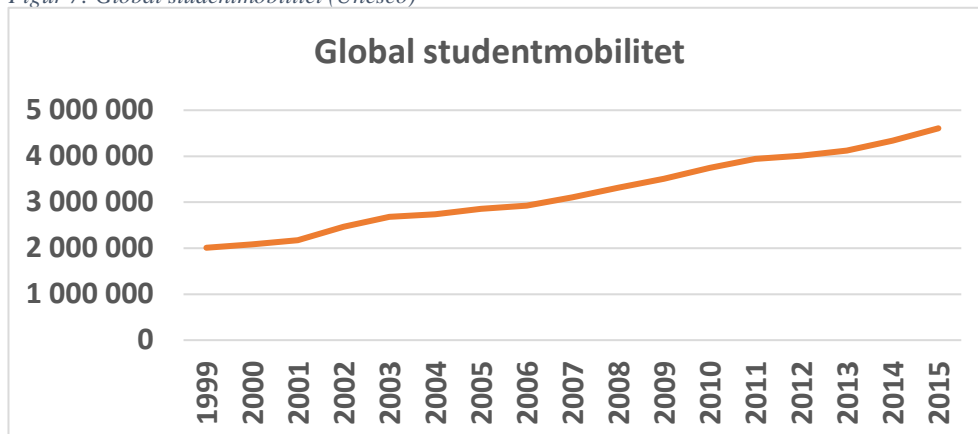
Att befinna sig bland topp 100 i dessa sammanhang är definitivt beaktansvärt. Det finns ca 20 000 lärosäten att välja bland och endast 1–2 000 kvalar överhuvudtaget in bland dem som rankas. Icke desto mindre är topp 100 en magisk gräns. Lunds universitet riskerar att inom en snar framtid lämna denna exklusiva grupp. Det kommer i sin tur att påverka lärosätets möjlighet att rekrytera internationella studenter, personal samt möjligheten att attrahera forskningsmedel.

Utbildning och mobilitet

Frågan om studieavgifternas vara eller icke vara diskuteras flitigt i många länder och det finns starka krafter som drar åt olika håll.

Antalet studenter som väljer att studera utanför sitt hemland ökar kraftigt. Att kunna attrahera denna grupp blir alltmer en överlevnadsfråga för universiteten. Sverige som studiedestination har både för- och nackdelar.

Figur 7: Global studentmobilitet (Unesco)

Lättillgängliga och gratis nätkurser, som dessutom ofta tillhandahålls av prestigeuniversitet, har på kort tid blivit mycket populära. Det handlar redan om tiotals miljoner studerande årligen och de kommer att utmana den traditionella campusformen. De ger också nya möjligheter att utforma utbildningar. Till exempel kan ett mindre lärosäte erbjuda sina studenter att tillgodoräkna moocar från Stanford och MIT och därmed samtidigt snabbt höja sin egen prestige och drastiskt sänka sina kostnader.

III. Nationell utveckling inom universitets- och högskolesektorn

Denna del av omvärldsanalysen pekar på ett antal trender inom universitets- och högskolesektorn som bedöms kunna påverka det framtida högskolelandskapet. Kapitlet inleds med en kort historik kring större händelser de senaste 40 åren.

Historik

Den grundläggande högskoleutbildningen i Sverige har genomgått två större reformer efter andra världskriget - 1977 och 1993. Reformen 1977 innebar att så gott som samtliga postgymnasiala utbildningar sammanfördes under högskolans domän. Ett antal nya högskolor tillkom runt om i landet och universitetsfilialerna blev självständiga högskolor. Ytterligare ett antal högskolor har tillkommit och sedan 1977 finns det minst en högskola i varje län. Reformen 1993 hade sin bakgrund i övergången till mål- och resultatstyrning inom statsförvaltningen. Denna reform innebar att lärosätena fick ökad frihet och statsmakternas detaljstyrning minskade påtagligt. Universitet och högskolor fick större möjligheter att själva besluta om framför allt antagning av studenter, studieorganisation, utbildningsutbud och anställning av lärare och forskare. Ett nytt resurstilldelningssystem för grundläggande högskoleutbildning infördes.

Universitetens och högskolornas två ursprungliga huvuduppgifter var utbildning och forskning. 1997 tillkom högskolans uppgift att samverka med det omgivande samhället, den s.k. tredje uppgiften. Samverkansuppgiften har sedan dess utvecklats och konkretiserats i flera propositioner. Uppgiften preciserades 2009 till att även omfatta att lärosätena ska verka för att forskningsresultat tillkomna vid högskolan kommer till nytta.

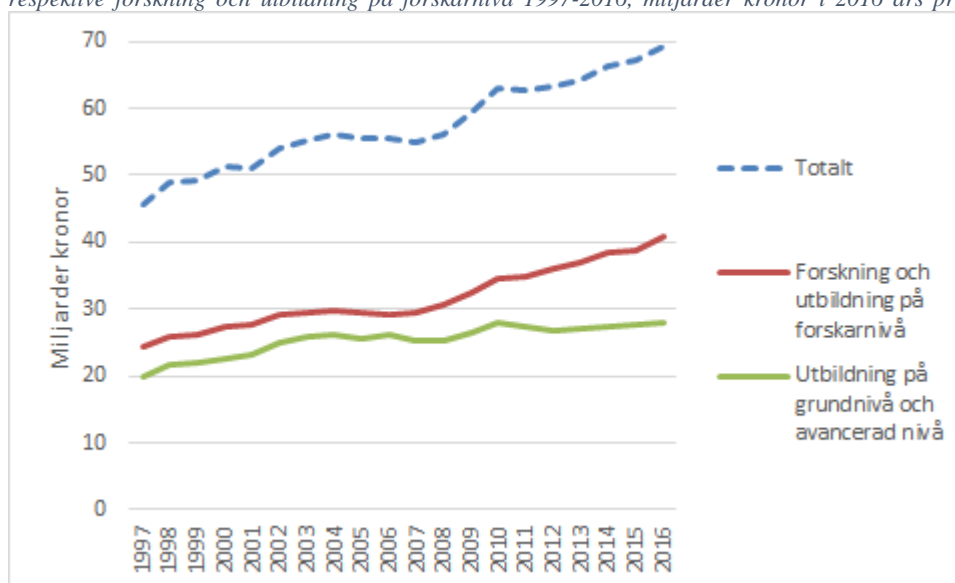
Ökad frihet för universitet och högskolor har varit ett viktigt och centralt mål för utbildningspolitiken i Sverige under det senaste dryga decenniet. Autonomiutredningens (SOU 2008:98) förslag att låta lärosätena omvandlas från förvaltningsmyndigheter till en ny form av inrättningar föll inte i god jord. Viss reglering i högskoleförordningen och regleringsbrevens togs bort men inga mer genomgripande förändringar genomfördes. Regeringens förslag att omvandla vissa universitet till stiftelser fick inte heller någon effekt (Ds 2013:49).

Högre utbildnings totala kostnader och del av BNP

Den totala kostnaden för sektorn uppgår till 80 miljarder varav 70 miljarder avser kostnader för lärosätena. De direkta statsanslagen till forskning och utbildning uppgick 2016 till 55 miljarder och utgör 80 procent av intäkterna till lärosätena. Sektorns del av statens kostnader utgör cirka 7 procent vilket motsvara 2 procent av BNP. Som en storleksjämförelse uppgick YH-utbildningarnas kostnader 2016 till ca 2 miljarder kronor (exkl. kostnader för studiemedel).³⁶ I budgetpropositionen för 2018 förslår regeringen öknings av statsanslagen för både högskolan och yrkeshögskolan.

³⁶ Myndigheten för yrkeshögskolan årsredovisning 2016 s. 54

Figur 8: Lärosätenas totala intäkter samt intäkter för utbildning på grundnivå och avancerad nivå respektive forskning och utbildning på forskarnivå 1997-2016, miljarder kronor i 2016 års priser

Figuren ovan visar tydligt att resursgapet mellan utbildning och forskning har ökat de senaste 10 åren.

Resurstilldelning och takbelopp

Enligt gällande resurstilldelningssystem tilldelas varje år en definierad summa pengar till utbildning, ett s.k. takbelopp. Mot detta avräknas prestationer i form av antagna studenter och helårsprestationer utifrån en definierad prislista där olika utbildningar är värda olika mycket. Presterar ett lärosäte över takbeloppet utgår ingen ersättning men ligger prestationsgraden under takbeloppet riskerar lärosätet att få återbetala en del av sin tilldelade resurs och få ett sänkt takbelopp. Grundprincipen för nuvarande resurstilldelningssystem är i praktiken att lärosätena ska anpassa utbudet till studenternas efterfrågan, dimensionera efter sitt takbelopp och uppnå så hög genomströmning som möjligt. Medel till forskningen är mindre styrda, men ska finansiera forskarutbildningen. Staten styr inte dimensionering eller inriktning på forskarutbildningen, utan det är varje lärosätes ansvar.

Ökade satsningar på utbildning

Regeringen sjösatte en större satsning på kompetensutveckling och utbildning i budgetpropositionen för 2015. Huvuddelen av denna satsning gick till komvux/yrkesvux och folkhögskolan samt till yrkesorienterade utbildningar framför allt inom yrkeshögskolan. Denna satsning löpte fram till och med 2019. Även universiteten och högskolorna fick del av denna satsning. Huvuddelen av medlen gick till riktade insatser inom lärarutbildningen och till vårdutbildningar. I budgetpropositionen för 2017 gjorde regeringen en ytterligare satsning på att bygga ut lärarutbildningarna. Trots att lärosätena fått en ökning av sitt utbildningsuppdrag på över en miljard under denna period är det andra utbildningsanordnare som är de tydliga vinnarna. Det finns en tydlig trend att bygga upp och förstärka kortare och mer yrkesinriktade utbildningar.

I budgetpropositionen för 2018 satsar regeringen ytterligare miljarder på att stimulera och bygga ut utbildningar och kompetensutvecklingsmöjligheter. Fram

till 2021 kommer ca 90 000 nya platser att finansieras. Av dessa kommer cirka 25 000 till universitet och högskolor.

Forskarutbildningens utveckling

Idag finns det ca 18 600 doktorander i Sverige. Sedan 1996 har antalet doktorander pendlat mellan 16 600 och 20 000. Det vill säga forskarutbildningen har inte ökat i takt med högskolans expansion. Däremot har antalet doktorsexamina fördubblats under samma period. Det beror i huvudsak på 1998 års forskarutbildningsreform som krävde säkrad finansiering av doktoranderna under deras studietid. Andelen forskarutbildades av den svenska befolkningen har minskat från 1,6 procent till 0,8 procent. Forskarutbildningen har en internationell prägel då 40 procent av det totala antalet doktorandnybörjare utgörs av inresande personer. Övergången till forskarutbildningen är störst inom naturvetenskap och matematik/data. Lägst är övergångarna från pedagogik och lärarutbildning, hälso- och sjukvård samt social omsorg, samhällsvetenskap, juridik och handel och administration. Det finns en tydlig social snedrekrytering till forskarutbildningen. 88 procent av de antagna har föräldrar med hög eller medelhög utbildning.

Finansieringsformerna för doktorander i Sverige har ändrats. Stipendier och utbildningsbidrag håller på att fasas ut till fördel för anställning som doktorand. År 2016 finansierades 72 procent av doktoranderna av lärosätena, 16 procent hade en anställning utanför lärosätet (läkare, företagsdoktorander etc.), 7 procent uppbar stipendier och 5 procent hade annan försörjning.³⁷

UKÄ:s årsrapport

Universitetskanslersämbetet lyfter i sin årsrapport för 2017 fram två utmaningar: Högskolor och universitet fyller sina platser till brädden, trots att det är rådande högkonjunktur. Under tidigare högkonjunkturer har antalet sökande till högskolan minskat men den tendensen kan inte ses nu. Det andra som lyfts fram är en fråga om hur stor forskarutbildningen behöver vara. Antal nybörjare på utbildning på forskarnivå har minskat under ett antal år och på längre sikt kommer det innebära att en mindre andel av den svenska befolkningen har en forskarutbildning.

Högskolesektorns styrning och autonomi

Inom många OECD-länder, inte minst i Europa, finns en tydlig trend mot ökad autonomi för högskolesektorn. Statsmakterna vill, av olika skäl, allt mer dra tillbaka sin mer direkta styrning. Detta görs ofta utifrån ideologiska förtecken och utifrån parollen att ökad frihet leder till ökad kvalitet. Men bakom dessa argument finns inte sällan en krass ekonomisk verklighet – statsmakten har inte längre råd att finansiera den högre utbildningen och forskningen fullt ut. Det ställs också krav på ökad effektivitet och snabbare genomströmning av studenter.

I kommittédirektiven för den nya styrningsutredningen (Dir 2017:46) fastslår regeringen att lärosätena även i framtiden ska ha en hög grad av autonomi. Det fastslås också att lärosätena, även om de är statliga myndigheter, har en viktig roll som en kritisk och reflekterande kraft i samhället.

³⁷ Universitetskanslersämbetets årsrapport 2017

Även om autonomin har ökat har också den politiska styrningen ökat inom vissa områden, genom till exempel utpekade strategiska forskningsområden och satsningar på enskilda och utpekade utbildningar. Regeringsmakten uppvisar inte sällan en ambivalens i sin relation till universiteten och högskolorna – det finns signaler för en ökad autonomi såväl som en ökad styrning och kontroll. Denna ambivalens kommer med stor sannolikhet att bestå även framöver. När olika signaler och strategier löper parallellt finns dock en risk att det blir svårt att bedöma vilka övergripande mål som styr.

Det finns även en ambivalent och motstridig trend inom sektorn som handlar om kollegial styrning eller s.k. linjestyrning. Alla lärosäten upplever ett ökat behov av att kunna prioritera, hitta samordningsvinster, göra strategiska satsningar och lägga ner verksamhet. För att bland annat klara av krav på profilering, ökad effektivitet och kunna hävda sig i en ökad konkurrens håller många lärosäten på att stärka sin centrala styrning. Samtidigt finns en ökad kritik mot vad som ofta kallas för new public management. Inte minst vid flera flerfakultetsuniversitet ökar denna spänning.

Statsmaktens rätt att kontrollera myndigheternas verksamhet och försäkra att skattemedlen används så effektivt som möjligt är både fullt förståelig och legitim. Samtidigt kan kontrollmekanismer vara mycket styrande för en verksamhet. Ett konkret exempel på hur kontroll kan påverka verksamheten är den nyligen genomförda granskningen av kvaliteten i utbildningen på grundläggande och avancerad nivå som Universitetskanslersämbetet utfört. Macchiarini-fallet vid KI belyser på ett annat sätt vikten av kontroll och vilka konsekvenser brist på tydlighet och regelefterlevnad kan få. Andra exempel på styrning från regeringen över lärosätena är att regeringen inte tillstyrkte Högskolan Dalarnas avveckling av campus Borlänge Även Blekinge tekniska högskola mötte motstånd från utbildningsdepartementet när de ville koncentrera sin verksamhet till en campusort.

Breddad rekrytering och brett deltagande i högskoleutbildning

Ett av lärosätenas uppdrag är att aktivt främja och bredda rekrytering till högre utbildning. UHR belyste under våren 2016 lärosätenas ansvar för breddad rekrytering och underströk då att allas möjligheter till högre utbildning, och på sikt inflytande och makt, är en demokratifråga.³⁸

I arbetet med breddad rekrytering och breddat deltagande lyfte UHR fram vikten av användandet av bedömning av reell kompetens och tillämpning av alternativt urval, vikten av utbildning av högskolepedagogik samt vikten av det stöd som erbjuds vad avser studenter med olika typer av funktionsnedsättningar och andra studenter med behov av stöd. UHR lämnade i sin rapport skarpa rekommendationer till regeringen, bland annat om att lärosätena ska ta fram en strategi för sitt arbete med breddad rekrytering och breddat deltagande. I underlaget till lyfte lärosätena utredningen fram problematiken kring att det inte finns särskilda medel avsatta för att arbeta med frågan.

³⁸Kan excellens uppnås i homogena studentgrupper? – En redovisning av regeringsuppdraget att kartlägga och analysera lärosätenas arbete med breddad rekrytering och breddat deltagande, UHR 2016

Efter detta har regeringen har utkommit med en promemoria benämnd ”Brett deltagande i högskoleutbildning”. Promemorian föreslår en ändring i högskolelagen där universitet och högskolor idag ”aktivt ska främja och bredda rekryteringen till högskolan” istället ”aktivt främja ett aktivt deltagande i utbildningen”. Regeringen motiverar ändringen med att det är en anpassning till hur många universitet och högskolor redan arbetar.

Digitalisering inom högre utbildning och forskning

Digitaliseringen påverkar forskning och utbildning på ett flertal olika sätt. Olika former av digitala lösningar blir allt viktigare pedagogiska verktyg i undervisning och i kommunikation med studenterna. För forskningen leder ökad digitalisering bland annat nya möjligheter för datainsamling, publicering och databearbetning. Digitalisering innebär många möjligheter men kräver samtidigt investeringar i form av infrastruktur, lagring, verktyg och utbildningsinsatser för att verksamheten ska kunna förbli konkurrenskraftig och för att kunna ta tillvara de möjligheter som finns.

Open Science

Digitaliseringen har lett till ökad tillgänglighet av forskningsresultat. Det leder till att fler forskningsfinansiärer har som villkor att resultat av den forskning som finansieras ska vara offentligt tillgänglig. Detta är en del av nyttiggörandet av forskning. Regeringen skriver i den senaste forskningspropositionen att ”öppen tillgång utgör normen och att inskränkningar i öppenheten utgör undantagen”.³⁹ I forskningspropositionen problematiseras samtidigt dagens system där det saknas tydliga incitament för att publicera artiklar i öppna resurser istället för i traditionella tidskrifter.

Öppen data innebär stora möjligheter dels för spridning av forskningsresultat och delning av forskningsresultat. Samtidigt ställs det frågor kopplat till det praktiska genomförandet, hur data ska delas och var ska den förvaras. Därutöver finns ett antal forskningsetiska frågor kring integritet för de personer som deltagit i studier och godkänt sin medverkan under vissa kriterier.

Även öppen data ingår i forskningspropositionens ”målbild om att öppen tillgång till forskningsresultat inklusive vetenskapliga publikationer, konstnärliga verk och forskningsdata bör vara genomförd fullt ut senast inom tio år”.⁴⁰

E-lärande

I många länder växer marknaden för och användandet av e-lärande, eller edtech som det också benämns. I flera länder ses det som en tillväxtbransch som även kan innebära exportmöjligheter. Som exempel investerades det 1,85 miljarder dollar i e-lärandeföretag i USA under 2015. E-lärande ses som en möjlig lösning på många av de utmaningar utbildningssektorn står inför, till exempel möjliggör det för individer att komplettera sin grundutbildning, livslångt lärande och som komplement till sin övriga utbildning. Det finns flertalet exempel på användningsområden där e-lärande redan idag används och en tydlig trend är att

³⁹ Prop. 2016/17:50, s. 107

⁴⁰ Ibid.

det anpassas för olika plattformar, till exempel mobiltelefoner, för att vara lättillgängligt för flera.⁴¹

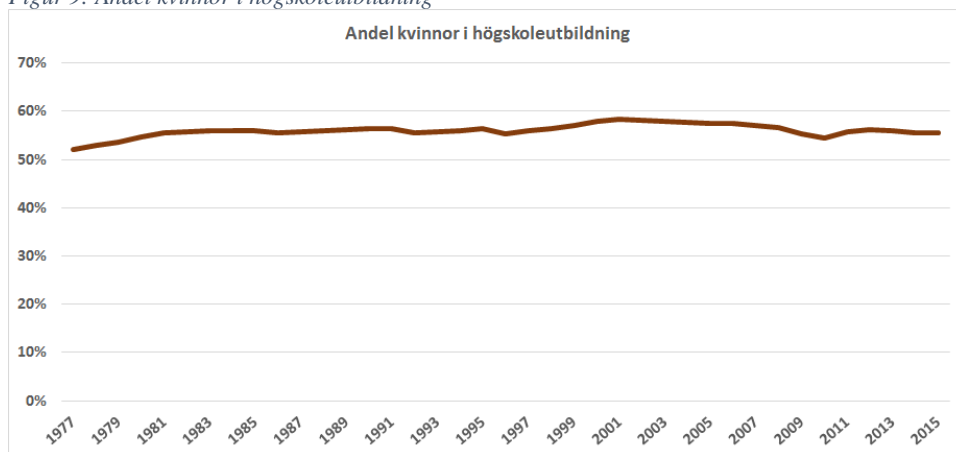
Hur digitaliseringen långsiktigt påverkar högre utbildning, såväl internationellt som nationellt, är fortfarande svårt att sja om. Försök som har gjorts med användandet av utbildningsformerna ”blended learning” och ”flipped classroom” (så kallade blandade lärmiljöer där digitala hjälpmedel har en framträdande roll) har gett goda resultat som visar på bättre prestationer än motsvarande utbildning med renodlad campus- eller online-undervisning samt bättre genomströmning.⁴²

Digitaliseringskommissionen skrev i sitt slutbetänkande fram ett antal synpunkter som rör universitet och högskolor. Bland annat så framhåller de vikten av kompetensutveckling i arbetslivet, och skriver att ”högskolans organisation är mindre väl anpassad för att möta de behov av fortbildning och vidareutbildning som företag, myndigheter och andra organisationer har för att systematiskt kompetensutveckla sin personal.”⁴³ Vidare skrivs att ”Sverige bör vara ledande i den digitala transformationen av högre utbildning och förmedla högkvalitativ digital kompetens för livslångt lärande inom alla områden”.

Jämställdhet

Det finns fortfarande brister när det gäller jämställdheten vid universitet och högskolor. Fler kvinnor än män studerar vid universitet och högskolor. Valen av ämnesområden är ofta starkt könsbundna. Inom vård är 85 procent kvinnor medan kvinnor utgör 33 procent inom teknik. Även bland de anställda finns skillnader mellan olika ämnen och typ av anställning. Av professorerna är endast 26 procent kvinnor.

Figur 9: Andel kvinnor i högskoleutbildning

Regeringen konstaterar att kvinnor och mäns olika utbildningsval gör det svårare att uppnå det jämställdhetspolitiska målet om ekonomisk jämställdhet samt målet om en jämn fördelning av makt och inflytande. Regeringens strategi för att genomföra de jämställdhetspolitiska målen är jämställdhetsintegrering. Det innebär

⁴¹ Hänt i världen hösten 2016: Edtech – nya möjligheter i utbildningssektorn

⁴² En digital agenda i människornas tjänst – en ljusande framtid kan bli vår, s. 183-184

⁴³ SOU 2016:89 s 23

att jämställdhetsperspektiv integreras i alla politikområden och i alla led av beslutsfattande, planering och utförande. Samtliga lärosäten ska ha planer för arbetet med jämställdhetsintegrering.

Forskarmobilitet

Forskarmobiliteten framhålls ofta som något som främjar forskningens kvalitet och nytta, detta är också något som Vetenskapsrådet har genomfört en särskild studie på.⁴⁴ Detta för att belysa både omfattning av forskarmobilitet och dess relation till forskningens kvalitet och nytta, liksom vilka hinder och möjligheter som påverkar forskarens mobilitet. I denna konstateras att de större universiteten i stor utsträckning rekrytera doktorsexaminerad personal internt. Detta syns särskilt tydligt för lektorer och professorer, men det är också påtagligt i tidiga karriärsteg såsom meriteringsanställningar.

Universitetet och det omgivande samhället

Matchning och dimensionering av högre utbildning

Högskolans dimensionering av utbildning har varit en relativt het fråga under senare år. Den grundläggande principen för dimensionering av högre utbildning är studenternas efterfrågan. Detta stipuleras i 1993 års högskolereform där det även skrivs fram att studenterna bör vara välinformerade om vilka val de kan göra. Därmed övergavs en tidigare princip om att staten hade kunde prognosticera vilka behov arbetsmarknaden skulle ha och ansåg istället att studenternas val av utbildning utgjorde en bättre prediktor. Inget av detta regleras dock direkt i högskolelag eller förordning utan det beskrivs på annat sätt via regleringsbrev och propositionstexter.

Studenternas efterfrågan kan mätas via söktrycket till olika utbildningar och svag efterfrågan leder till att utbildningar läggs ner. Det kan innebära att lärosäten lägger ner utbildningar som efterfrågas av arbetsmarknaden men där det finns få som vill läsa den. Ett klassiskt exempel på det är lärarutbildningar där det finns ett mycket stort behov på arbetsmarknaden men få sökande och en relativt låg genomströmning. Dagens resurstilldelningssystem gör det därmed kostsamt för ett lärosäte att driva utbildningar med lågt söktryck.

Arbetsmarknadens behov innehåller två dimensioner, dels behov av ny arbetskraft och dels behovet av fort- och vidareutbildning av befintlig arbetskraft. Fort- och vidareutbildning har åter fått en ökad närvaro i den politiska diskussionen, inte minst med digitaliseringen av arbetsmarknaden som grund. TCO och SACO framhåller båda vikten av och möjlighet till fort- och vidareutbildning för att öka omställningsmöjligheterna på arbetsmarknaden.^{45, 46}

Lars Haikola menar i betänkande av utredningen om högskolans utbildningsutbud att "utbildningssystemet är i huvudsak väl balanserat och att dimensioneringssystemet i huvudsak fungerar väl".⁴⁷ Två områden bedöms i

⁴⁴ Forskningens framtid! Svenska forskares mobilitet, Vetenskapsrådets rapporter 2015

⁴⁵ Återkommande utveckling – Förslag till ett omställningsuppdrag för högskolan, TCO rapport#1/17

⁴⁶ Vägar till ny kunskap, SACO Eva Oscarsson & Håkan Regnér

⁴⁷ SOU 2015:70 Högre utbildning under tjugo år s. 19

utredningen som underdimensionerade och det är vissa utbildningsområden inom hälso- och sjukvård samt pedagogik och lärarutbildning. Haikola lyfter även fram att det minskade utbudet av fristående kurser inom högskolan minskar möjligheterna till livslångt lärande.

Förmedling av forskningsresultat till allmänheten

Faktaresistens, kunskapsresistens, kunskapsrelativism är tre benämningar på det fenomen som präglar en del av det offentliga samtalet och debatten i allt från sociala medier till politik. Debatten handlar om att det finns en tendens till att forskningsresultat förvanskas och teorier anpassas för att stödja den egna världsbilden. Fenomenet kan till viss del ses som en effekt av samhällets digitalisering och att var och en kan vara sin egen redaktör. Kunskapsresistens ökar kraven på tillgänglighet och pedagogisk förmedling av forskningsresultat till allmänheten såväl som till beslutsfattare och politiker. Kunskapsresistens gynnar, såväl som underblåser populismen i dess olika former. Universitet och högskolor har ett viktigt och växande ansvar i att aktivt bemöta kunskapsresistensen.

Bilaga Relevanta och aktuella, propositioner, statliga utredningar och direktiv

A. Propositioner

Budgetpropositionen för 2018

Budgetpropositionen för 2018 innehåller flera nya satsningar inom utbildningsområdet, bland annat i form av nya platser inom ingenjörsutbildningar, samhällsbyggnadsutbildningar och läkarutbildningen men också i form av fria platser. Det finns också en satsning på sommarkurser för att ge möjlighet att bedriva effektivare studier till exempel inom ramen för den kompletterande pedagogiska utbildningen för att bli ämneslärare. Fullt utbyggt år 2023 beräknas satsningen på nya platser inom ramen för denna satsning uppgå till 730 mnkr för samtliga lärosäten. Den stora satsningen på utbildning gör dock regeringen kopplat till kortare yrkesinriktade utbildningar som yrkesvux, yrkeshögskolan och folkhögskolan.

Forskningspropositionen *Kunskap i samverkan*

Regeringen har överlämnat den forskningspolitiska propositionen *Kunskap i samverkan – för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft* (prop. 2016/17:50) till riksdagen. Propositionen säger sig ha ett tioårigt perspektiv men fokuserar i huvudsak på perioden 2017–2020. Det övergripande målet är att öka samverkan mellan högskola, näringsliv och samhälle för att möta de stora samhällsutmaningarna såväl som stärka landets konkurrenskraft. Sammanlagt fördelas 2,8 miljarder kronor fram till 2020. Propositionen har en tydlig innovations- och samverkanskaraktär. Endast två förslag i propositionen krävde beslut av riksdagen – avskaffandet av utbildningsbidrag för doktorander och att Malmö högskola föreslogs bli universitet.

B. Utredningar och skrivelser

Tillträde för nybörjare (SOU 2017:20)

Under 2017 överlämnades en översyn av systemet för tillträde till högre utbildning till regeringen. Utredningen omfattar tillträde på grundnivå som vänder sig till nybörjare. Utredningen föreslår att grundläggande behörighet istället för områdesbehörigheter ska uttryckas i kompetenser som ska fastslås av Universitets- och högskolerådet, UHR. Vidare föreslås att det ska införas ett nationellt behörighetsprov för dem som inte uppfyller kraven på grundläggande behörighet via gymnasial utbildning eller motsvarande. Detta prov ska inte kunna skrivas före personen i frågan fyllt 24 år. Utredningen föreslår att områdesbehörigheterna avskaffas och att eventuella särskilda behörigheter fastställs av UHR. Betyg och högskoleprov ska finnas kvar som urvalsinstrument. Det föreslås även möjlighet till lokalt beslutade urvalsgrunder. Utredningen föreslår vidare att det inte ska införas generella urvalsgrunder för sökande med utländska meriter. I sitt remissvar tillstyrker LU i huvudsak utredningens förslag.

För Sveriges landsbygder (SOU 2017:1)

I utredningsarbetet har i tre förutsättningar utgjort grunden för arbetet.

- Likvärdiga förutsättningar för medborgarna att arbeta, bo och leva i landsbygderna.

- Öka landsbygdernas förmåga att ta till vara förutsättningarna för företagsamhet och sysselsättning på ett långsiktigt hållbart sätt.
- Öka landsbygdernas möjligheter att bidra till en positiv utveckling av samhällsekonomin.

Utredningen lämnar ett stort antal förslag på mål och åtgärder för att möjliggöra ovanstående. Det område som ligger närmast högskolesektorn är kapitlet om kompetensförsörjning som säkerställer landsbygdernas behov av arbetskraft. Utredningen fastslår att kompetens är en av grunderna för ekonomisk tillväxt och utveckling och att det även gäller för landsbygden. Ett antal av förslagen syftar till att öka tillgängligheten till högre utbildning i hela landet. Det föreslås ske genom att utbildning som bedrivs vid universitet och högskolor ska kunna erbjudas lokalt i samverkan med kommuner i så kallade utbildningscentra för högre utbildning. Förslag på detta framförs i budgetpropositionen för 2018. Kommittén föreslår också att regeringen utreder om det ska bli möjligt att minska studieskulden för de som bor och arbetar i de 23 kommuner som kommittén föreslår ska bli föremål för särskilda satsningar.

Ny ordning för att främja god sed och hantera oredlighet i forskning (SOU 2017:10)

Utredningens uppdrag har varit att undersöka behovet av ny hantering av oredlighet i forskning. I uppdraget har även ingått att undersöka hur denna fråga hanteras i andra länder. Utredningen diskuterar två begrepp – god forskningssed och oredlighet i forskning. God forskningssed definieras som de samlade etiska krav som finns på hur forskning bör bedrivas. Oredlighet i forskning är en allvarigare avvikelse från god forskningssed som bland annat kan bestå i fabricering, förfalskning och plagiering.

Utredningen föreslår att det inrättas en ny myndighet i form av en oredlighetsnämnd som ska utreda oredlighet i forskning på ett opartiskt, enhetligt och tillförlitligt. Nämnden ska endast hantera oredlighetsfrågor och inte andra avvikelser från god forskningssed. Avvikelser som inte omfattar oredlighet ska hanteras av forskningsutförarna själva. Utredningen föreslår att fler forskningsutförare än statliga universitet och högskolor ska omfattas av oredlighetsnämndens jurisdiktion. Det innebär att även övriga statliga och kommunala myndigheter och organ jämställda med dessa ska omfattas av det nya regelverket. Bestämmelserna föreslås träda i kraft 1 januari 2019.

C. Kommittédirektiv

Arbetsmarknadsutredningen (A2016:03)

Regeringen tillsatt under 2016 en arbetsmarknadsutredning. Utredningen ska ge förslag till hur statens åtagande i arbetsmarknadsfrågor kan bli mer effektivt och tydligt. En av teserna i direktiven är att utvecklingen på arbetsmarknaden ställer ökade krav på insatser som förbättrar matchningen mellan arbetssökande och de tillgängliga jobben, i synnerhet olika former av utbildning. Vidare skrivs om vikten av omställningsförmåga på arbetsmarknaden samt vidareutbildning för dem som redan befinner sig på arbetsmarknaden. Regeringen anser att det är viktigt att det statliga åtagandet inom arbetsmarknadspolitiken är tydligt för att skapa långsiktiga planeringsförutsättningar såväl för statliga myndigheter som för kommuner och andra aktörer. Universitet och högskolor är identifierade som aktörer inom ramen

för utredningen. Slutredovisning av uppdraget ska ske senast den 31 januari 2019. I utredningens expertgrupp ingår representanter från bland annat UHR och UKÄ.

Styrning för starka och ansvarsfulla lärosäten (Dir 2017:46)

27 april utsåg regeringen Pam Fredman till särskild utredare för en samlad översyn av universiteten och högskolornas styrning, inklusive resurstilldelning. Utredaren ska bland annat föreslå en tydlig och ändamålsenlig ansvarsfördelning mellan regeringen och lärosätena, hur principer för måluppföljning och resultat bör utformas, principer för att avgöra när finansiell eller annan styrning bör väljas. Vidare ska utredningen ge förslag på hur ansvaret för dimensioneringen av utbildningsutbudet ska fördelas mellan regeringen och lärosätena för att säkerställa kompetensförsörjning och andra samhällsbehov, hur en ändamålsenlig styrning bör utformas för att minska tydliga obalanser i utbildningsutbudet samt hur styrningen bör utvecklas för att säkerställa att olika gruppers utbildningsbehov kan tillgodoses, särskilt när det gäller livslångt lärande. I den sista delen av utredningsuppdraget ska utredaren föreslå på vilket sätt anslag för utbildning och forskning bör tilldelas så att lärosätena får förutsättningar att bedriva långsiktig verksamhet, kan nå målen för utbildning och forskning samt uppnå högsta möjlig kvalitet. I uppdraget ingår även en bedömning om användningsområdena för direkta forskningsanslag och externa forskningsmedel är ändamålsenliga och föreslå hur samverkan med det omgivande samhället kan premieras ekonomiskt. Uppdraget ska redovisas senast 3 december 2018.

Internationaliseringsutredningen (U 2017:02)

Regeringen beslutade i februari 2017 att tillsätta utredningen Ökad internationalisering av universitet och högskolor, dir. 2017:19. Till särskild utredare utsågs Agneta Bladh.

Utredaren ska i syfte att öka internationaliseringen av universitet och högskolor bland annat:

- föreslå nya mål och en ny nationell strategi för internationalisering av universitet och högskolor, som omfattar både utbildnings- och forskningsverksamheten,
- föreslå hur fler studenter kan få ett internationellt perspektiv i sin utbildning bland annat genom att fler studenter, lärare och forskare studerar eller verkar utomlands och en bättre internationalisering på hemmaplan, och
- föreslå åtgärder för att öka Sveriges attraktivitet som studiedestination och kunskapsnation bland annat genom en översyn av systemet för anmälnings- och studieavgifter.

Uppdragen att föreslå nya mål och en ny strategi för internationalisering och att föreslå hur fler studenter kan få ett internationellt perspektiv i sin utbildning ska redovisas senast den 31 januari 2018. Uppdraget i övrigt ska redovisas senast den 31 oktober 2018.